

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı : 6

Nisan 1942

Cilt: I

MISIR VALİSİ MEHMED ALİ PAŞA'NIN İSYANI ÜZERİNE ANADOLU VE RUMELİYE GÖNDERİLMİŞ OLAN BİR EMİRNAME

Bu vesika, Kastamonu Şer'îye mahkemesinin halen mahallî adliye binasında muhafaza edilmekte olan sicillerinden 1256 (1840) yılına ait bulunan bir defterden istinsah olunmuştur.

Malûm olduğu üzere, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın, Osmanlı devletine karşı vukubulan isyanı neticesinde, 1840 yılında Londra'da bir konferans akdedilmiş ve neticede Mısır eyaletinin veraset, Beriyetüşşam'ın, Mısır ile Süveys'ten Taberiye gölüne kadar olan sahadaki yerlerin ve Akkâ eyaletiyle kalesi muhafızlığının kaydıhayat şartıyla kendisine tevcihi ve diğer işgali altında bulunan yerlerin tahliyesi kararlaştırılmıştı.

Karar Mehmed Ali Paşa tarafından reddedilince, İstanbul'da Bâb-ı Fetvâ'da bir umumî meclis akdolunmuş ve teklif edilen hususların mutlak olarak kabulünden başka yapılacak birşey mevcudolmadığı ve bu işte kimsenin de birşey söylemeğe hakkı bulunmadığı, hilâfında vukubulacak hareketlerin şiddetle cezalandırılması lâzımgeldiği, bir mazbata ile tasdik edilmiş ve bu mazbata padişah Abdülmecid'e takdim kılınmıştı. [Bakınız : Lûtfî tarihi, c. 6, s. 115—117].

Anadoluda ve Rumel'ide Mehmed Ali Paşa'ya taraftarlık edenlerin mevcudiyeti, merkezce malûm olduğundan, kendisinin devlete karşı almış olduğu uygunsuz hareketinin mahiyeti ve bunu terviç edecekler hakkında yapılacak muamele, bu emirname ile halka tefhim kılınmıştır.

Talât Mümtaz YAMAN

Diyarbakır Maarif Müdürü

Bad-el-elkab, beyandan müstağni olduğu üzere Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ile derkâr olan münazaât ve ihtilâfâtın, ibtida-i zuhur ve neş'e-tindenberu Avrupa devletleri şân ü şükûh-ı Devlet-i Aliye ve hukuk u menafi-i Saltanat-ı Seniyeme lâyık ve usul-i nısfet ü hakkaniyete muvafık ve mutabık olacak suretle hüsn-i indifai emel-i halisanesinde olduklarına ve düvel-i müşarünileyhimin işbu arzu-yi dostaneleri Devlet-i Aliyemin Avrupa kıt'asında memalik-i vesiası olarak bu cihetle masalih-i mülkiye-i şahaneme müteallik olan hususatın ve asayiş ü emniyet-i umumiyenin bilcümle Avrupa'ya dahi ait bulunmasına mebni geçen sene vukubulan keyfiyat-i malûme ve ahval-i namerdiyeyi müteakiben Derisaadetimde bulunan düvel-i mütehâbbe-i fahîme elçileri tarafından Babîâlimize müştereken tahrir-i resmî takdimiyle ihtilâfat-ı mezkûrenin olvechile hüsn-i indifai emrinde devletlerin ittifak ve ittihad üzere oldukları üzere ifade ve beyan olunmuş ve taraf-ı Devlet-i Aliyyemden dahi imtidad-ı muharebeden dolayı mülk ü millet ve din ü devlet hakkında vukubulacak bir takım zarar ve

hasaratın önü kestirilmek ve arayerde sefk-i dima-i müslimîn misillü hâlât-ı nameşruadan Saltanat-ı Seniyemi vikaye eylemek niyet-i hayriyesiyle düvel-i müşarünileyhimin vesatat-i resmîyelerine izhar-i muvafakat kılınmış ise de Vali-i müşarünileyh şimdiye kadar gerek taraf-ı mülûkânemden şayan ve erzan buyurulan müsaadat ve şifahen ve tahriren icra kılınan vesaya ve tenbihatın, gerek düvel-i müşarünileyhim caniblerinden icra olunan bunca nasayih ve ifadatın hiç birine ihale-i sem'-i itibar etmeyerek kendü hülyasına göre nail-i meram olmak, yani filhal hiç bir şey yoğiken elhaletühâzihi nail olduğu ref' ü itibarı saye-i Devlet-i Aliyemde tahsil eylediğini külliye feramüş ile memalik-i mahrusa-i şahanemi bayağı taksim vâdisine sapup ve işbu niyyat ve tasminat-ı tamakâranesini setr için bazı kelimat-ı riyakârane ve ebleh-firîbanesini daima mukaddeme-i dava edüp gerek evlâdı ve gerek kendusi için taleb ve iddia etmekte olduğu bunca şeylerin keenne muhafaza-i islâmiyet garazına mebni olduğunu halka inandırmak efkâr-ı mazarret-asarına zahibolup halbuki zat-ı hilâfet-simat-ı mülûkânem sülâle-i tahire-i şevket-bahire-i osmaniyeden imam-ül-müslimîn ve hami-i din-i mübîn ve muhafaza-i dürre-i beyza-yi islâmiyeti vikaye-i daire-i mülk ü millet hususu yed-i müeyyede-i padişahaneme vedia-i cenab-ı rabb-ül-âlemîn olarak cülûs-ı hümayun-ı meyamin makrun-ı mülûkânem ruz-ı madelet-efruzundanberu aksay-ı maârib ve mesai-i şahanem bunun üzerine masruf ve huzur ve rahat-ı mülûkânemi bile aramıyarak kâffe-i evkat ve sââtım himayet ve siyanet-i tebea ve millet ve hıfz-ı namus-ı devlet kazıye-i hayriyesine matuf olduğu herkesin malûmu olan mevaddan bulunmuş olduğuna binaen nihayet-ül-emr Paşa-yı müşarünileyh bu kere tebligat-ı muslihaneye muvafakat etmediği halde tariğ-i felâh-refik-ı mü-taveatkârî vü ubudiyete salık olmakla bil-ittifak icbar kılınmak üzere bu defa Londra Meclisinde İngiltere ve Avusturya ve Prusya ve Rusya devletleriyle Devlet-i Aliyemiz beyninde bir muahede-i ittifakiye akd ü tanzim olunmuş ve muahede-i mezkûre iktizasınca taraf-ı eşref-i padişahanemden Mısır eyaleti Vali-i müşarünileyhe veraset suretiyle ve Beriyetüşşam ve Mısır ile Bahr-i Süveyştin Taberiyye gölüne kadar mümted olan mahâl ve mevakii ile Akkâ eyaleti ve Akkâ kalesinin muhafızlığı kayd-ı hayat şartıyla ihale ve ihsan kılınacak olduğundan müşarüniley dahi elhaletü hazihi muhavvel-i uhde-i idaresi olan memalik-i saireyi cümleten tahliye ve taraf-ı Devlet-i Aliyeme teslim etmesi ve İskenderiye canibinde bulunan donanma-yı hümayunumu red ve iade eylemesi lâzımgeleceğinden düvel-i müşarileyhimin akdetmiş oldukları usul-i tanzimiyenin kabulü için kendüye bir müddet-i muayyene ita olunarak keyfiyet-i halin tarafına tebliğ ve ihbarı zımında mütehayyizan-ı rical-i Devlet-i Aliyemden hâlen Umur-ı Hariciye Müsteşarı iftihar-ül-aâil vel-aâzım Rifat Bey dâme ulûvvuhu

taraf-ı eşref-i şahanemden mahsus canib-i Mısıra memur ve i'zâm kılınmış ve işbu karar ve niyyâtın hiç bir tarafı asla ve kat'a tezelzül ve tagayyür etmiyeceğinden Vali-i müşarileyh kabulünden istinkâf eylediği takdirde hakkında zuhura gelecek fenahklar mücerred kendi kusurlarından neş'et etmiş, yani bu şeylere sebebiyet kendü tarafında vaki olmuş olacağı bedihiyattan bulunmuş, velhasıl müşarileyh Mehmed Ali Paşa ile menşe-i münazaât arazi maddesi olarak müşarileyhin istediği gibi bu kadar memalik-i vesia evlâd ve ahfadına veraset suretiyle verilmek lâzımgelse memalik-i mahrusa-i Devlet-i Aliyyem iki kıt'aya münkasım olup olhalde hasıl olacak rekabetten dürlü dürlü fenahklar zuhura gelüp millet-i islâmiyenin takviyeti şöyle dursun belki bil'akis maâzallahu taâlâ tezelzülünü mucibolacağından başka bir Vali ve tabiin hukuk-ı mukaddese-i saltanata müşarık suretinde olmaktadır. Memalik-i vesia ve kuvve-i kesiresi bulunması hem usul-i devlete ve hem de kaide-i tabiiyyete tevafuk etmiyeceğinden olsuret hiç bir vakit tecviz olunmayacağı ve müşarileyhin maksud ve meramı evlâd ve ahfadını kayırmak ise ana Mısır ayaletinin tevarüsü kifayet edeceği ve bu vechile kendüsü ve hanadanı haklarında erzan kılınan müsaadat-ı seniyyemin kadir ve şükrünü bilerek kanaat etmiş olsa bu kadar münazaata ve esbab-ı cebriye istimaline hacet kalmıyarak hemen maslahat bitmiş olacağı aşikâr ve bu ana kadar irad eylediği bütün bütün tervc-ii mütalib-i mestura meşruhasına müessir olmak için kelimat-ı muhtedia ve musannaa kabîlinde nidüğü bedidar olmak hasebiyle bu dakikayı fark ve iz'âna kuvve-i zekâsı gayr-i mütehammil ve nîg ü bedi temyizden gafil olan bazı cehele ve humaka makuleleri beyinlerinde maslahat-ı mezkûrenin esbab-ı maneviyesi zâhire ihrac olunmayup da müşarünleyhin işaâtına aldanarak Devlet-i Aliyyemin hukuk-ı sariha ve usul-i seniyyesine mugayir söz söylenür ve rizay-i hümayunumun hilâfı ef'al ve ekvâle cür'et ve cesaret olunur ise o misillular madem ki hukuk-ı bâhire-i saltanat-ı seniyyemi münkir ve dîn ü devletime muzır olacaklarından şer'an ve kanunen haklarında tedibat-ı şedide icra olunacağında şüphe olmadığından mahsus-ı zat-ı şevket-simat-ı mülûkânem olan merhamet ve şefekat ve kâffe-i tabea-i saltanat-ı seniyyem haklarında ibzal olunagelen hüsn-i nazar ü re'fet-i şehriyaranem iktizasınca hakikat-i hâlin evvel beevvel taraf-ı saltanat-ı seniyyemden alelûmum memalik-i mahrusa-i şahanem ahalisinden beyan ve ilân lâzımgelerek olbabda tafsiâlt-ı muharrereyi havi memalik-i mahrusa-i Anadolu ve Rumeliye evâmir-i aliyyem neşr ü tisyariyle keyfiyet herkese ilân ve işaat olunmuş olmakla siz ki Mîriliva Paşa vesair-i mumaileyhimsiz, vusul-i ferman-ı âlişanımda siz dahi keyfiyeti zir-i idarenizde kâin mahaller ahalisine etrafiyle ifade ve ilân ve eğer bazı sebük-mağzân ve cahil ve ahmak makuleleri bu dakikalari fark u iz'an

etmeyüp de müşarileyhin kelimat-ı muhtedia ve iğfâlât-ı musanniasına aldanarak hukuk ve usul-i Saltanat-ı Seniyyeme münafi söz söyler ve tenbihat-ı meşruhanın hilâfı vaz'a cür'et eder bulunur ise sonra bir vechile cevaba kadir olamayup haklarında beımuceb-i Kanunname-i Ceza lâzım-gelecek mücazat-ı şedide bilâ imhal icra olunacağını herkesin gûş ü huşlarına gereği gibi telkin ve beyan birle mugayiri harekete cesaret eden tedibat-ı lâyıkaları icra olunmak üzere isim ve şöhretleriyle serian bu tarafa inha ve iş'arı hususuna kemal-i ihtimam ve sarf-ı makdiret eylemeniz fermanım olmağın ikazen ve ihtaren ve tenbihen ve inzaren işbu emr-i celil-ül-kadrim isdar ve tisyar olunmuştur. İmdi keyfiyet malûmunuz oldukça berminval-i muharrer amel ve harekete bilittihat mezid itina ve dikkat ve hilâfından gayet-ül-gaye hazer ve mücanebet eylemeniz babında ferman-ı âlişanın sadır olmuştur; buyurdum ki....

*Tahrîren fievahiri şehri cümaziye'âhir
senetü sitte ve hamsine ve meteyni ve elf
(Cümaziyelâhir 1256 sonları = Ağustos 1840 sonları)*